

**BIBLIOTECA
CULTURII
AROMÂNE**

www.proiectavdhela.ro

I. NICA

**PROBLEMA
AROMÂNILOR**

Familia Armatolii inaugurează, cu volumul de față, un ciclu în care se va debata, sub diferitele sale aspecte, problema Românilor de peste hotare, în cadrul marilor probleme care frământă generația noastră în lupta de afirmare a românismului integral.

Sumar

4 / Câți sunt

4 / Așezările lor

10 / Indeletniciri

11 / Conștiința individualității etnice la Aromâni

15 / Drepturi etnice

18 / Curentul emigrării

28 / Rolul protector al statului Român

29 / Mai pot rezista Aromânii din Balcani?

34 / Soluții

39 / Pregătirea și organizarea emigrării

41 / Unde trebuiesc așezați Aromânii

Împrejurările în care au trăit Aromânii, dela începutul redeșteptării lor naționale și până azi, n-au fost prielnice unei dezvoltări normale și organizate a vieții lor etnice. Ceiace s-a realizat în această direcție, fie din inițiativa Statului Român, fie din propria lor inițiativă, poartă pecetia provizoratului.

Numai așa ne putem explica de ce, după șapte decenii de propagandă românească printre acești îndepărtați fii ai neamului, ne aflăm în situația de a nu cunoaște măcar numărul lor! Câți sunt? E întrebarea firească cu care te întâmpină oricine vrea să se intereseze de soarta lor. O fi un milion? O fi două?... și numărul crește sau descrește, după temperamentul și fantezia fiecăruia...

Pentru intelectualii Aromâni, întrebarea aceasta e dintre cele mai jenante fiindcă, *din lipsă totală de date statistice*, nu pot da un răspuns apropiat de realitate. Totuși, unii dintre dâșii, mai puțin scrupuloși și dintr-un sentiment lesne de ghicit, se străduiesc să menție în circulație câteva date culese din niște cărți vechi și prăfuite, scrise de călători și istorici în veacurile XVIII și XIX. (Se înțelege că e vorba aci numai de date statistice). Au vre-o valoare aceste date? Absolut niciuna. Ba, noi ne îndoim că ar avea, cel puțin o valoare documentară, deoarece, vremurile când au fost „culese” coincid cu dominațiunea Turcilor în Peninsula Balcanică. Ori, se știe că, în preocupările acestora, nu intra numărătoarea supușilor lor după naționalitatea cărora aparțineau, pentru dâșii neexistând decât două categorii de supuși: mahomedani și creștini. Neavând la îndemână date statistice oficiale, ar trebui să admitem ipoteza că scriitorii despre care am pomenit și le-au cules direct. Ceiace, pentru împrejurările de atunci, pare cu totul imposibil. De altfel, netemeinicia acestor date rezultă și din simpla comparație între ele: pentru aceeași epocă, după unii autori numărul Aromânilor ar fi fost de 200.000, iar după alții, de 1.200.000!

După războiul Balcanic, când Aromânii au trecut sub stăpânirea a patru State „civilizate” unde funcționează cele mai moderne instituții de statistică eram îndrituiți să ne așteptăm, de data aceasta, la o numărătoare oficială și singură a lor. Spre nenorocul nostru, însă, oficialitățile respective au uitat să adauge, la recensământul populației și o rubrică pentru Aromâni. Sau poate, au crezut că e mai bine să nu înmulțescă, cu încă una, rubricile naționalităților străine și i-au trecut deadreptul la rubrica majoritarilor... Fapt este, că nu găsim nicăeri, date oficiale asupra numărului lor, și nici neoficiale.

Aceasta fiind situația, se înțelege că nu putem da un răspuns numeric, cât de aproximativ, întrebării pusă în creștetul acestor rânduri. Tot ceea ce putem afirma, bazați pe mulțimea așezărilor aromânești din Peninsula, precum și pe informațiile directe și indirecte ce le avem, e că numărul Aromânilor e destul de mare. În orice caz, cu mult mai mare decât al streinilor balcanici din România.

Așezările lor

Aromânii sunt împrăștiați în întreaga Peninsula Balcanică, dela Dunăre până la coastele de sud ale Greciei, și dela Marea Neagră la Adriatică.

Răspândirea lor pe o rază așa de întinsă, se datorește mai multor cauze:

1. – *Ocupațiunii lor.* Se știe că îndeletnicirile de căpetenie ale Aromânilor au fost, de totdeauna, creșterea vitelor și negoțul. Dacă cea dintâi îi împinge spre noi și neumblate ținuturi bogate în pășuni, cea de a doua, nu mai puțin îi îndemna să caute debușeuri și târguri, unde să-și poată desface produsele și să-și pue la încercare neîntrecuta lor iscusință în ale comerțului. Și cum, prin felul vieții ce-au fost nevoiți să ducă, ei nu erau legați prea mult de o regiune, îndată ce descopereau alte centre mai liniștite și prielnice ocupațiunilor lor, se și așzau acolo, pentru totdeauna.

2. – *Turburărilor din Balcani.* Din veacul al X-lea, când istoria ne vorbește prima oară despre Aromâni, viața acestora se scurge într-un permanent sbucium, cum n-am mai văzut la un alt popor. Nu există așezare aromânească din Pen. Balcanică, care să fi durat mai mult de două secole și care să nu fi fost năpăstuită până la nimicire, fie de către bandele de tâlhari, fie chiar, de către însăși stăpânitorii. Abia se înfripa o comună, deobiceiu prin coclaurile munților, și o și adulmecau dușmanii. Uneori, pentru a o prăda; alteori, pentru a o subjugă. Și Aromânii, cari țineau la independența lor mai mult chiar decât la avutul lor, când nu mai puteau rezista cu armele împotriva dușmanului, își încărcău caravanele și porneau încotro îi ducea norocul...

3. – Dar ceiace a înlesnit, în mare măsură, răspândirea lor dealungul Pen. Balcanice, a fost unitatea politică a Peninsulei. Într-adevăr, încă dinaintea apariției Aromânilor în istorie și până către finele veacului al XIX-lea, cea mai mare parte din Peninsula a stat sub o singură stăpânire: bizantină, slavă și turcă.

Cu toată această risipire, care durează de mai bine de zece veacuri și care n-a folosit decât neamurilor streine – căci cei mai mulți dintre Aromânii emigrați din vechile lor așezări s-au asimilat, îngroșând rândurile burgheziilor streine – totuși isvoarele n-au secat, și-i găsim și azi trăind în mase compacte în cele patru state balcanice: Grecia, Albania, Serbia și Bulgaria.

Nu intenționăm a înșira aici sutele de sate și orașe pe unde sunt așezați Aromânii, ci vom indica, doar, regiunile și centrele principale, aceasta fiind de ajuns pentru fixarea poziției lor geografice. *Aromânii din Grecia.* După războiul balcanic, când Macedonia, aflată până atunci sub stăpânirea turcilor, a fost ciopârțită în patru părți, cele mai multe dintre așezările aromânești au căzut între hotarele Greciei. De aceea, acolo avem și cel mai mare număr de Aromâni.

Dar încă înainte de împărțirea Macedoniei, trăiau în Grecia un însemnat număr de români așezați în regiunile *Tesaliei, Acarnaniei și Etoliei*, ținuturi cari au purtat odată numele de Vlahia Mare și Vlahia Mică. Dacă în Acarnania și Etolia, așezările aromânești sunt puține, în Tesalia, în schimb, sunt numeroase. Centrul principal e orașul *Tricala*. De aci și până la Larisa, Târnavă și Elasona, pretutindeni întâlnim grupuri de Aromâni.

Din vestul Tesaliei, se întinde spre nord, lanțul de munți al *Pindului*, leagănul aromânismului unde se află majoritatea așezărilor aromânești. Spre nord-estul Pindului, către granița Jugoslavă, întâlnim un alt centru de Aromâni, având comunele principale: *Vlahoclisura, Nevesca, Belcamen*, etc.

Mergând mai spre est, dăm de centrul *Vodena*, cu câteva comune așezate în partea muntoasă. De aci, coborând spre râul Vardar, ajungem în ținutul *Megleniei*, cu numeroase comune aromânești.

La 60 de km spre vest de portul Salonic, se află centrul *Veria*, cu peste o mie de familii de Aromâni.

Către partea de Est, pe litoralul mării, e orașelul *Caterina*, unde deasemenea găsim un însemnat grup de Aromâni, împrăștiat până la poalele și pe povârnișurile *Olimpului*.

În afară de *Salonic*, unde numărul Aromânilor crește din an în an, ultimul centru aromânesc din Grecia se găsește la extramitatea nordestică, în *Tracia*.

Pe lângă coloniile din orașele: *Seres, Drama, Cavala, Xanthi*, Aromânii mai sunt răspândiți și în comunele dinspre granița Bulgariei.

Aromânii din Albania. Centrul principal de Aromâni e *Muzăchia*, cu peste 40 de comune aromânești și e așezat în partea dinspre Apus, la sud de *Durazzo*.

Coborând spre sud, *între Valona și Arta*, se întinde o câmpie, unde întâlnim multe așezări de vară ale Aromânilor.

În Estul Albaniei, dela nord spre sud, se mai găsesc următoarele centre aromânești: *Sipsca-Gabrova-Lunca, Corița, Frașari și Premeti*.

Aromânii din Serbia. Cele mai multe așezări aromânești din Serbia se află în jurul centrului Monastir: *Crușova, Gopeș, Magarova, Muloviște, Nijopole*, etc.

Al doilea centru este *Scopia*, cu așezările spre granița Bulgariei.

În partea dinspre Apus a muntelui Blacan, în *Stara Planina*, se găsește un mic grup de Aromâni nomazi.

Aromânii din Bulgaria sunt așezați: înspre partea de sud în centrul *Giumaia de Sud*; vine apoi ținutul *Rodope*, și Aromânii nomazi răspândiți pe toate povârnișurile muntelui Balcan.

În afară de așezările de mai sus, unde Aromânii trăiesc în mase compacte, nu există oarș din Balcani în care să nu-i întâlnim, fie grupați într-o colonie, fie împrăștiați printre streini.

În delectniciri

Mult timp a circulat o părere falsă asupra felului de ocupațiune a Aromânilor. Se credea, anume, că ei ar fi numai un popor de păstori, având ca singure în delectniciri: creșterea vitelor și cărvănăritul. Ba, până acum șapte decenii, când nu începuse încă mișcarea de redeșteptare națională, numele lor era sinonim cu acela de păstor, atât pentru călătorii veșnic grăbiți și prost informați, cât și pentru neamurile celelalte din Pen. Balcanică.

Întru acreditarea unei asemenea păreri a contribuit în primul rând, numărul prea mare de Aromâni cari se ocupau cu economatul vitelor, ocupațiune asupra căreia aveau exclusivitate și care le impunea un anume fel de viață, precum și uniformitatea în îmbrăcămintea aceea, pitorească și caracteristică.

Pe de altă parte, acei dintre dâșii cari se așezau la orașe, pe lângă că-și părăseau portul național, se adaptau în așa măsură mediului de acolo, încât anevoie mai putea fi identificată naționalitatea lor. Așa se explică de ce, atât călătorii vremurilor, cât și documentele rămase din secolele trecute, ni-i prezintă ca greci!

Din nefericire, și după ce s-a stârnit propaganda românească printre Aromâni, vieța lor orășenească a continuat să ne rămână necunoscută, fie pentru că propaganda n-a avut priză decât în mediul rural, fie pentru motivul că studiile etnografice folclorice și lingvistice – singurele cu temei ce le avem asupra Aromânilor – nu s-au îndreptat, cum era și firesc, decât spre pătura care reprezenta mai multă puritate și arhaism: crescătorii de vite.

Abia în ultimii ani au apărut câteva lucrări serioase asupra vieții citadine a Aromânilor. Studiile acestea, necomplete însă, sunt de o extremă însemnătate pentru noi, căci ne dovedesc cu

documente, că Aromânii au fost din primele secole ale apariției lor în istorie, nu numai niște simpli crescători de vite, ci și meseriași iscusiți, negustori cu faimă, industriași, bancheri, arhitecți, artiști, conducători de armate, oameni politici. Cât de mare trebuie să fi fost numărul lor la orașe și însemnătatea rolului ce-l jucau, ne putem face o idee, răsfoind cartea lui Dușan Popovici, profesor la Universitatea din Belgrad, intitulată „*Tzintzarima*,” în care afirmă că *cea mai mare parte din burghezia de astăzi a vechei Sârbii este de origine aromânească.*

Cum se prezintă situația azi?

Ca și eri, Aromânii sunt reprezentați în toate domeniile de activitate economică din țările balcanice. *Rolul lor, însă, a încetat de a mai fi dintre cele de frunte.*

1. – *Îndeletnicirile orășenești.* Vechile colonii de Aromâni, asimilându-se, au îngroșat rândurile burgheziilor streine, întărite și prin rezerve proprii. Pe de altă parte, mijloacele de luptă la oraș s-au perfecționat cu mult peste pregătirea tehnică a Aromânului, care continuă să-și facă intrarea ca și altă dată, înarmat numai cu însușirile lui naturale. Dacă adăugăm, la acestea, și piedicile nenumărate puse în calea lor de autorități, cari duc o politică de favorizare a burgheziilor naționale, vom înțelege de ce Aromânii nu pot pătrunde decât foarte greu spre îndeletnicirile orășenești și numai la periferie.

2. – Trecând la celelalte îndeletniciri ale Aromânilor, constatăm și aci un regres, față de cecece au fost altădată, unele dintre ele fiind chiar pe pragul dispariției.

a) *Creșterea vitelor.* Această ocupație, veche cât Aromânii, căreia îi datoresc nu numai buna stare materială, ci însăși păstrarea lor ca neam, în urma condițiilor neprielnice ce i s-au creat în ultimii 50 de ani, a mers din regres în regres, încât astăzi, abia dacă mai poate fi exercitată și în proporții infinite de reduse, comparativ cu celnicatele de câte zeci de mii de oi, de odinioară. Prima lovitură simțită i s-a dat după anul 1881 – data anexării Tesaliei la Grecia – deoarece, prin această anexare, crescătorii de vite din Pind au fost lipsiți de pășunile de iarnă din câmpiile Tesaliei. Urmarea a fost împușinarea turmelor de oi.

A doua perturbare în economatul vitelor s-a produs după războiul balcanic, când prin împărțirea Macedoniei, s-au ridicat bariere vamale în calea crescătorilor de vite, unii rămânând lipsiți de islazurile de iarnă, alții de pășunile de vară.

În sfârșit, după războiul mondial s-au luat, de către guvernele țărilor balcanice o serie de măsuri cu caracter economic: împădurirea munților, transformarea câmpiilor necultivate în terenuri agricole și colonizarea lor, impunerea fiscală excesivă asupra vitelor și a produselor animale, etc., măsuri cari au isbit în plin în crescătorii de vite, și care a avut ca efect, nu numai împușinarea turmelor de oi ci chiar lipsa de rentabilitate a acestei ocupații.

Dar dacă azi creșterea vitelor a devenit o îndeletnicire anevoioasă, mâine va fi imposibil de exercitat, *din cauza lipsei totale de islazuri pentru iarnă.* Prin aceasta nu trebuie să se înțeleagă că nu vor mai exista crescători de vite, ci că îndeletnicirea aceasta se va exercita, în viitor, numai în mic, fiind ca o nexă a gospodăriei agricole.

b) *Cărvănăritul*, - adică transportul de mărfuri și călători cu caravanele de cai – constituie una din îndeletnicirile asupra căreia Aromânii aveau deasemenea exclusivitate. Prin perfecționarea căilor de comunicație și a mijloacelor de transport, însă, ocupația aceasta e pe cale de a dispărea total.

c) *Industria casnică a țesăturilor.* E greu să-și poată închipui cineva, ceiace produceau mâinile femeii aromânce pentru întreținerea gospodăriei! Erau mii de familii sărace cari se întrețineau numai din industria casnică a țesăturilor. Această industrie este practică și sub formă de *industrie la domiciliu*, de către sute și mii de negustori Aromâni.

Din lipsă de debușuri, prin plecarea populației turcești în Asia Mică și prin concurența fabricilor, și această îndeletnicire a lăncezit. Cel mult, dacă mai e folosită pentru nevoile casnice, deși prin schimbarea portului național, ne îndoim dacă va mai dura multă vreme.

d) *Meseriile.* De ocupațiile înșirate mai sus, erau legate o mulțime de meserii exercitate exclusiv de Aromâni: brânzari, cascavalgii, croitori, geambași, samargii, potcovari, păstori, etc.. Odată cu dispariția celor întâi, dispar și aceste meserii, cu care Aromânii erau obicinuiți de veacuri.

Perspective pentru viitor. Din scurta analiză făcută asupra situației reale în care se găsesc îndeletnicirile de bază, de până acum, ale Aromânilor, rezultă, în mod neîndoelnic că, nu va trece mult timp, și aceștia *vor fi siliți* să le abandoneze total, îndreptându-se spre alte noi.

Iată îndeletnicirile ce le stau în față: *agricultura, meseriile orășenești, comerțul și muncitorii cu ziua.*

Cari dintre acestea vor putea fi îmbrățișate cu succes de Aromâni?

Începem cu agricultura. Făcând abstracție de puțină înclinație a lor către agricultură și considerând că ar merge bucuroși spre această ocupație, *drumul lor este barat de lipsa de pământ disponibil.* Se știe că în Macedonia există foarte puțin pământ pentru cultură, fiind mai mult o regiune muntoasă și deluroasă. Pe de altă parte, în nici unul din statele balcanice nu întâlnim proprietatea mare, pământul fiind împărțit în loturi mici țărănești. Câmpia Salonicului, singura regiune care unde s-ar fi putut așeza ca agricultori Aromânii, a fost expropriată de Statul grec, colonizând peste o jumătate de milion de refugiați micrasiatici.

Așa dar, nu există posibilitatea materială pentru ca Aromânii să poată deveni agricultori în Macedonia.

Comerțul. Am arătat mai înainte condițiile grele în care Aromânii pot pătrunde în orașele balcanice. Aăugăm că, în urma schimbului de populație amintit, orașele din Macedonia grecească sunt în așa măsură suprapopulate cu negustori, încât, nu de mult, un ziar din Atena, „Acropolis” ducea o intensă propagandă pentru emigrarea negustorilor greci în Abisinia. (Era înainte de războiul Italo-Abisinian).

Oricum, nu credem că vor răsbi mulți Aromâni în ramura comerțului, în împrejurările de astăzi. *Meseriile.* Ținând seama că avem de a face cu state înaintate, oarecum, pe tărâmul vieții economice, unde locurile meseriilor nu numai că sunt de mult ocupate, dar tind să fie împuținate, prin concurența produselor fabricate, interne și streine, numărul Aromânilor cari vor reuși să-și găsească o meserie la oraș îl prevedem redus de tot.

Muncitorii cu ziua. Calea către această îndeletnicire o vedem lesne de străbătut, cu atât mai mult cu cât Aromânii sunt oameni muncitori și înzestrați cu brațe solide. Fără doar și poate că aici își vor găsi refugiul cea mai mare parte dintre ei, în cazul când le-ar lipsi posibilitatea emigrării în alte țări.

Acestea sunt pe scurt, perspectivele de viitor ale Aromânilor din țările balcanice, în ce privește îndeletnicirile lor.

Când principesa Elisabeta a României a pășit ca regină pe solul Greciei, Aromânii din ținutul Tesaliei au primit-o ca pe o regină de sângele lor... Scenele de duioșie petrecute cu prilejul vizitei regale printre Aromâni, au provocat nedumeriri în rândurile grecilor naționaliști. Căci, pe câte știau ei, Vlahii aceștia frecventau școlile și bisericile grecești, nutrirând idealurile tuturor elinilor. Ce însemnau acum toate acele manifestări în fața reginei?... Dar grupul acela de fete, prins în horă, de ce o fi cântând pe românește?... De ce?!...

Nu știu în ce chip și-or fi răspuns nedumeririi lor, naționaliștii greci. Pentru noi, ceea ce s-a întâmplat atunci n-a fost decât o confirmare în plus a unei realități și anume: *că Aromânii oriunde și în orice împrejurare s-ar afla, cât timp n-au fost încă asimilați în masele de streini, au conștiința individualității lor etnice.*

Ne vine în minte un caz caracteristic, petrecut acum câțiva ani, cu ocazia vizitei profesorului Nicolae Iorga la Atena. Se spune – și faptul a fost relatat într-un ziar atenian – că în cuvântarea ținută de istoricul nostru la Universitatea din capitala Greciei, d-sa a amintit că, după mamă, se trage din familia Papatigopulus; adică ar fi pe jumătate grec. Răspunzându-i, la rândul său, rectorul acestei universități a ținut să sublinieze că orginea sa e curat aromânească!

Ca și rectorul dela Atena, sute și mii de Aromâni ajunși în situații înalte în statele balcanice – profesori, avocați, funcționari superiori, ofițeri, deputați, miniștri, et. – nu numai că nu-și ascund originea lor latină, dar se și mândresc cu ea. Mai mult: cu toții vorbesc în casele lor graiul aromânesc și multe din datinele strămoșești sunt păstrate cu sfințenie...

Dar, deși toți Aromânii din Peninsula Balcanică au această conștiință a individualității lor etnice, totuși, *numai o parte într-înșii au aderat la mișcarea de redșteptare națională pornită din sufletul Românilor din stânga Dunării.* Mulți între ei, orașenii mai cu seamă, au continuat să slujească mai departe idealurile streine, iar alții au rămas în pasivitate.

Din categoria aceasta fac parte: Aromânii din Tesalia, Olib, Caterina, Tracia grecească și grupări răslețe din toate celelalte centre locuite de dânșii.

Cărui fapt se datorește neaderarea acestora la ideea națională românească?

Pentru trecut, dăm explicațiile următoare:

- a) În momentul când s-a început propaganda românească în Macedonia, cultura grecească și donchijotească „megali idea” prinseseră de mult rădăcini acolo și mulți dintre Aromâni îmbrățișaseră ideea pan-elenismului;
- b) Biserica ortodoxă-greacă, înfeudată pe deantregul elenismului, în frunte cu Patriarhul din Constantinopol, excomunica pe toți câți îndrăsneau să se roage în limba românească;
- c) Bandele de antarți (comitajii) greci asasinau mișelește pe ori cine își trimetea copiii la școala românească sau spunea că e Aromân; iar cei mai expuși erau orașenii, întrucât nu se puteau apăra cu armele, cum făceau Aromânii din comunele de munte;
- d) La cele de mai sus, se adaugă și insuficiența propagandei românești, care de cele mai multe ori, se reducea la o modestă școală primară.

Astăzi, dacă unele din aceste piedici au dispărut în schimb statele balcanice, întrebuițează întregul aparat de stat pentru a le amorți orice svâcnire de conștiință națională.

Pe deasupra acțiunea noastră, este lipsită de *suflet* și se reduce, dela război încoace, în a trimite în Macedonia, numai lefuri pentru șomeurii intelectuali căpătuiți.

Drepturi etnice

Deși în decursul existenței lor multisekulare, în Balcani, Aromânii au dus o viață quasi-independentă, reușind la un moment dat să dureze chiar stătulețe proprii (Vlahia Mare, Vlahia Mică), totuși până la 1864 – data înființării primelor școli românești în Macedonia – viața lor națională se rezuma la o instinctivă conservare a limbii și a datinelor străbune. În frământările și luptele lor purtate, în deosebi pentru libertate și exigențe de ordin economic, au lipsit preocupările etnice, ca și idealurile politice proprii. În schimb, s-au dăruit, cu trup și suflet, idealurilor naționale, politice și religioase, ale națiunilor balcanice.

Afirmarea atât de târzie a conștiinței naționale la Aromâni, se datorește unei mulțimi de cauze, printre cari notăm: împrăștierea lor pe o suprafață prea întinsă, în raport cu forța numerică; lipsa de stabilitate geografică; ruperea firului istoriei lor; înrâurirea culturii bizantine; confundarea creștinismului cu eleneismul, etc.

Este adevărat că, un secol înainte de a se porni mișcarea de trezire a conștiinței lor naționale, inițiată la București, apăruseră ici colo, câteva luminițe plâpânde de afirmare etnică; încercări de a preda în limba maternă în școlile grecești existente; tipărirea unei gramatici aromână-greacă la Moscopole; mai târziu, alcătuirea unei gramatici a limbei aromâne de către Boiagi unul din învățații moscopoleni emigrat la Viena; și alte câteva încercări de asemenea naturală. Luminițele acestea însă, au fost stinse, înainte de a se transforma în torțe luminătoare de conștiințe, prin grija îndeosebi, a clerului ortodox grec, în cap cu Patriarhul din Constantinopol.

Abia în anul 1864, în urma atmosferei creată în țară de către exilații politici dela 1848, cari vizitaseră, în călătoriile lor din Balcani și pe Aromânii noștri, s-au făcut intervenții amicale și oficiale pe lângă guvernul otoman, obținându-se aprobarea pentru deschiderea unei școli românești la Târnova. Tot pe bază de intervenții diplomatice s-au mai deschis câteva școli, dar cu nenumărate piedici în funcționarea lor, din cauză că nu există o recunoaștere formală a dreptului Aromânilor de a se cultiva și ruga în limba maternă. Acest drept l-au obținut diplomații români după războiul dela 1877 și a fost consfințit într-un *ordin vizirial*, dat de către guvernul turc în anul 1878. *Este primul act juridic prin care li se acordă drepturi etnice Aromânilor.* Ceva mai târziu, în 1905, s-a dat așa numita *Iradeaua Imperială*, care recunoaște Aromânilor dreptul de a se constitui în comunități și de a-și alege primari și consilieri din rândurile lor.

Pe baza și la adăpostul celor două acte oficiale date de către guvernul turc, școlile românești din Macedonia s-au înmulțit din an în an, iar în ajunul războiului balcanic aveam: 106 școli primare, un liceu, o școală normală, și profesională de fete și o școală superioară de comerț.

După războiul balcanic, situația s-a schimbat. Prin pacea de la București (1913) drepturile etnice ale Aromânilor au fost stipulate într-o scrisoare anexată la Tratatul de pace, și semnată de către reprezentanții Greciei, Bulgariei și Serbiei. Iată conținutul acelei scrisori:

„Grecia, (Bulgaria, Serbia) consimt a acorda autonomia școlilor și bisericilor Aromânilor ce se vor găsi în viitoarele posesiuni grecești (bulgărești, sârbești) și a îngăduit crearea unui episcopat pentru acești Aromâni, cu facultatea pentru guvernul român de a subvenționa numitele instituții prezente și viitoare, sub supravegherea guvernului grec, (bulgar, sârb).”

Această scrisoare deși a fost anexată tratatului, totuși n-a fost parafată, astfel că a rămas ca o simplă scrisoare, schimbată între reprezentanții celor trei țări balcanice și reprezentantul României. Atât a putut obține guvernul nostru de pe atunci, cu toate că a dictat pacea dela București.

N-a apucat să intre în vigoare convenția dela București și a izbucnit războiul mondial. În tot timpul acestui războiu, școlile secundare au fost închise, iar cele primare au funcționat cum a dat Dumnezeu.

Ce s-a petrecut după războiu.

Sârbii, considerând tratatul dela București caduc, au închis toate școlile și Bisericile românești din Macedonia sârbească, și închise au rămas până azi!

Paralel cu această măsură arbitrară, au pornit o acțiune de desnaționalizare forțată împotriva Aromânilor; interzicerea de a vorbi limba maternă afară din casă; obligativitatea numelui de botez sârbesc, etc., etc.

Grecii au fost mai puțin brutali decât sârbii. Ei au lăsat să funcționeze școlile și Bisericile românești, luând în schimb o serie de măsuri administrative și economice, care au avut ca efect împușinarea simțitoare a numărului de școli. Astfel din vreo 45 de școli câte aveam în ajunul războiului balcanic au rămas numai 27. Tot în Grecia mai funcționează și 5 școli secundare: un liceu la Grebena, un gimnaziu la Ianina, un gimnaziu la Salonic, o școală superioară de comerț la Salonic și o școală normală și profesională de fete în același oraș.

În Bulgaria s-au folosit aceleași mijloace ca în Grecia. Nu s-au închis școlile, dar s-a dus o acțiune susținută de teroare administrativă și sărăcire, prin amenzi, fisc, etc. Astăzi nu mai avem acolo, decât: două școli primare, una la Giurmaia de Sus și una la Sofia, și un gimnaziu la Sofia.

În Albania. Aromânii de aci sunt lipsiți de orice drept etic, recunoscut prin vreun act juridic oarecare. Așa se explică de ce, din 20 de școli primare și 2 gimnazii, câte au avut înainte, n-au mai rămas decât 3-4 și acestea când închise, când etatizate, după bunul plac al guvernului albanez!

În concluzie, vom spune: *marea majoritate a Aromânilor e lipsită de drepturi etnice, iar acei dintre dâșii cari continuă a se bucura de oarecari drepturi, nu au nici o garanție că le vor fi respectate și în viitor.*

Curentul emigrării

În urma războiului greco-turc din 1922, care s-a terminat cu înfrângerea dezastruoasă a grecilor în Asia Mică, a avut loc cunoscutul schimb de populație între cele două state beligerante: Turcii din Macedonia grecească, în număr de vreo 300.000 au plecat în Asia Mică, iar în locul lor au venit peste 1.500.000 de refugiați de origine grecească.

Așezarea unui număr atât de mare de refugiați în regiunile deluroase și de câmpie ale Macedoniei, a avut repercusiuni imediate asupra vieții economice a Aromânilor din acele părți.

1. Toate moșiile turcești cari serviseră până atunci ca islazuri de iarnă pentru turmele lor, au fost transformate în loturi agricole și date în primire nouilor veniți. Urmarea a fost o lichidare forțată a oilor și a caprelor, din partea multor crescători de vite.

2. Prin plecarea Turcilor, se dădea o nouă lovitură, bruscă, industriei casnice și la domiciliu a țesăturilor, deoarece ei erau consumatorii principali ai acestor produse.

3. Târgurile și orașele au fost inundate de meseriași și negustori microasiatici, cari, pe lângă criza de suprapopulație ce o provocau, exercitau și o concurență neloială, cu concursul autorităților și împotriva Aromânilor, deveniți acum și mai indezirabili.

În fața acestei noi și neașteptate sdruncinări ce o primeau, sesizând pericolul pauperizării și al desnaționalizării, Aromânii din regiunea Veria au întocmit, încă de la începutul anului 1923, un memoriu asupra situației în care se găseau și l-au trimis intelectualilor din Țară, cerându-le să intervină pe lângă guvernul român, pentru a li se aproba imigrarea și colonizarea în România.

În același timp, apeluri asemănătoare au pornit și din alte centre aromânești, invadate de refugiații: Vodena, Meglenia, Caterina, etc.

Iar pe la sfârșitul anului 1924, Aromânii din regiunile periclitare s-au adunat în congres, la Veria. După debateri îndelungate, au hotărât, principial, imigrarea în Țară, urmând a se face demersuri pe lângă Statul Român. În același scop, la începutul anului 1925, a sosit în București o delegație, cu reprezentanți din centrele: Vodena, Meglenia, Caterina și Veria. Au urmat discuții furtunoase între delegați și intelectualii Aromâni, cari nu se puteau împăca cu ideea emigrării. S-au făcut intervenții pe la șefii de partide, s-a dus campania prin presă și în cele din urmă, guvernul a aprobat, printr-un jurnal al Consiliului de Miniștri, aducerea și colonizarea a 1.500 de familii de Aromâni.

Dar abia s-a răspândit vestea acestei hotărâri a guvernului Român, și au început să curgă scrisori și telegrame disperate din toate părțile Macedoniei, prin care se cerea aprobarea pentru emigrarea în țară. Ceva mai mult: veneau apeluri de a Aromâni cari n-au cunoscut niciodată școala și propaganda românească!

Cum să ne explicăm stărnirea dintr-odată a acestui curent general de emigrare a Aromânilor? Motivele sunt aceleași pentru toți și nu se deosebesc decât prin intensitate: criza în indeletniciri și perspectiva sărăciei; prigoana autorităților șovine; instinctul de conservare etnică; magnetismul României Mari.

Cu toate piedicile de neînchipuit ce i s-au pus în cale de către toată lumea, curentul de emigrare n-a putut fi stăvilit decât prin închiderea granițelor Țării!

Până în 1933, când s-a interzis formal intrarea Aromânilor în țară, au venit în total 6.553 de familii, cari au fost colonizate în Dobrogea Nouă.

Centrele de origină a celor sosiți sunt următoarele:

Grecia: Veria, Caterina, Meglenia, Tracia.

Albania: (Estul Albaniei) Corița, Pleasa, Gabrova, Lunca.

Bulgaria: Rodope și Muntele Balcan.

Serbia: Stara Planina.

În momentul de față mii de familii de Aromâni din toate părțile Pen. Balcanice, așteaptă cu nerăbdare deschiderea din nou a granițelor României Mari.

Arătam într-un capitol precedent, că mișcarea de renaștere națională a Aromânilor a pornit din inițiativa Statului Român. Oficialitatea pe de o parte, marii patrioți pe de alta au asvârlit cu generozitate sămânța ideii naționale, neprecupețind nici sprijinul sufletesc și nici pe cel material, pentru a o face să încolțească în cât mai multe suflete aromânești.

Adevărul acesta nu are nevoie de demonstrație, căci se desprinde luminos din dosarele Ministerului de Externe, din bugetele Statului nostru, din debaterile parlamentare, precum și din presa ultimelor șase decenii.

În cursul celor 70 de ani de propagandă românească în Macedonia, însă, Statul Român a avut și unele atitudini șovăelnice, cari au putut fi interpretate ca o dovadă de desinteresare pentru această problemă națională.

Spicuim două din aceste atitudini:

1. În urma războiului balcanic, despre care am amintit, Aromânii cari trăiseră până atunci sub stăpânirea turcească, bucurându-se de mari libertăți etnice și politice, trebuiau să fie împărțiți sub trei stăpâniri noi, toate vădit potrivnice dezvoltării lor naționale. În fața acestei situații, era de așteptat ca Statul Român, care conducea de fapt și de drept lucrările Păcii dela București, să impună garanții formale, și reale pentru libera dezvoltare etnică a Aromânilor.

Cum s-au petrecut lucrurile în realitate?

Guvernul Român, după ce și-a asigurat alipirea Dobrogei Noi și și-a impus punctul de vedere în delimitarea noii hărți a Peninsulei Balcanice, a obținut, la sfârșit și o scrisoare, din partea reprezentanților Greciei, Serbiei și Bulgariei, cu privire la drepturile etnice ale Aromânilor. Asupra cuprinsului și valorii acestei scrisori am pomenit mai înainte. Fapt cert e că Aromânii au fost sacrificați la Pacea dela București.

2. Am văzut că, imediat după terminarea războiului mondial, Sârbii au închis toate școlile și Bisericile Românești din Macedonia Sârbească. Ce atitudine a luat Statul Român față de această măsură barbară și neprietenească a aliatei sale? Afară de câteva intervenții amicale, n-a mai făcut nimic. Ba, a lăsat să funcționeze în deplină libertate școlile, Bisericile și instituțiile culturale și economice ale sârbilor din Banatul Românesc.

Cum se explică aceste atitudini ale Statului Român? Nu noi vom fi aceea cari vom încerca să acoperim nenumăratele abdicări dela imperativele naționale, de cari s-au făcut vinovați conducătorii Statului Român din veacul din urmă.

Un lucru e clar: pentru Aromâni nu s-a făcut tot ceiace era cu putință. Cât privește atitudinile sale șovăelnice, noi le atribuim faptul că, *de când există problema Aromânilor ea a fost subordonată politicii externe care nu întotdeauna se inspira din interesele superioare ale neamului nostru.*

Astfel, ca să ne referim la cazurile amintite mai sus, la Pacea de la București, statul român, deși era arbitru situației, s-a mărginit numai la rectificarea graniței de Sud, abandonând aproape complet problema românilor din Balcani, întrucât după cum am arătat și în altă parte, garanțiile oferite de aliații balcanici, nu prezentau destulă seriozitate pentru viitor. Iar dacă până astăzi continuă să aibă o atitudine curtenitoare până la umilință, față de Jugoslavia, cu toate că românilor în Serbia li s-a răpit orice drept național, explicația trebuie căutată în nejustificata grijă de a nu indispuce pe năvălașul aliat din Mica Înțelegere...

Așa a fost în trecut... Oare tot așa va fi și la viitor când structura statului nostru va fi integral naționalistă? Nu credem: Căci dacă se poate justifica cererea în mod temporar și în anumite împrejurări, a unor interese naționale pentru a obține în schimb alte avantajii superioare de stat, constituie însă o adevărată crimă părăsirea sau neglijarea lor în mod permanent.

Mai pot rezista Aromânii în Balcani?

Înainte de a da un răspuns la această întrebare, cată a releva avantajile pentru neamul românesc, în cazul când Aromânii s-ar putea menține pe mai departe în Peninsula Balcanică.

Un prim avantaj e de natură economică. Prezența unui număr însemnat de Aromâni în Balcani – ținând seama și de aptitudinile lor în ale comerțului – ar putea fi de un real folos expansiunii economice a Statului Român. E suficient să ne gândim la serviciile imense aduse Germaniei național-socialiste, de către nemții stabiliți în streinătate, în momentul când jidovimea din lumea întreagă îi declarase boicot economic pentru a ne da seama de ceiace pot însemna Aromânii pentru România de mâine, dacă ar continua să rămâie în țările balcanice.

Al doilea avantaj e în legătură cu ridicarea prestigiului cultural al Țării peste hotare – cel mai prețios auxiliar al imperialismului economic și politic. Căci școlile românești din Blacani – așa șchiopătând cum merg ele – pe lângă rostul național ce-l îndeplinesc printre Aromânii de acolo, sunt și niște agenți permanenți ai culturii noastre.

În sfârșit, ultimul avantaj și cel mai de seamă, deși pare îndepărtat și himeric, e de natură bio-politică. Peste 50 de ani, de acum încolo, națiunea română va crește într-atât încât granițele ei actuale vor deveni neîncăpătoare! Se va pune atunci, dacă nu și mai devreme, în mod imperios, problema lărgirii acestor granițe. Ori, având în vedere că expansiunea noastră politică va urma, drumul celei mai economice – înspre Balcani, deci – cine ar putea nesocoti rolul ce l-ar juca nucleele aromânești de pe întreg cuprinsul Peninsulei Balcanice?

Să vedem acum dacă mai pot rezista Aromânii în Balcani, fără a-și pierde ființa lor etnică.

După convingerea noastră, această rezistență este condiționată de trei factori esențiali:

1. *Posibilitatea unei dezvoltări economice normale, care să le asigure existența și neatârnrarea lor față de națiunile majoritare.*
2. *Obținerea unui minimum de drepturi etnice, care să le garanteze libera dezvoltare a conștiinței lor naționale, prin școală și Biserică.*
3. *Exercitarea unei protecții efective din partea Statului Român, pentru a fi puși la adăpost de șicanele și prigonirile guvernelor din Balcani.*

Considerând stările de azi ca trecătoare, putem nădăjdui că, măcar într-un viitor apropiat, și-ar găsi împlinire acești trei factori hotărâtori pentru existența națională a Aromânilor?

Să invocăm realitățile începând cu primul factor?

Prin dezvoltarea economică normală, înțelegem posibilitatea practicării vechilor îndeletniciri și trecerea nesilită organică, spre altele noi, mai avansate pe scara evoluției economice. După cum am arătat în capitolele anterioare însă, din cauza schimbărilor survenite în primul pătrar din veac, situația e de așa natură încât Aromânii sunt forțați să-și părăsească ocupațiunile lor de

până acum, fiind puși în imposibilitatea de a le mai exercita. Pe de altă parte, constatăm că drumul către noile îndeletniciri – meserii, agricultură, comerț – e atât de anevoios, încât abia dacă mai poate fi străbătut de cei puțini înstăriți și numai cu prețul asimilării lor. Grosul populației se va îndrepta, vrând nevrând, spre rândurile muncitorilor și ale șomerilor dela orașe.

Așa de implacabil este procesul acesa economic forțat de împrejurări neașteptate încât, chiar dacă am presupune că s-ar putea traduce în fapt „planurile de ajutorare economică a Aromânilor,” preconizate de câțiva idealști, partizani ai rămânerii lor pe loc, totuși nu vor schimba cu nimic mersul lucrurilor. Căci oricâte mijloace financiare li s-ar pune, de acum încolo, la dispoziție, Aromânii nu vor mai putea practica vechile lor ocupații, pe cari va trebui să le părăsească și deodată cu ele vor părăsi și „albele cuibare,” unde și-au conservat, vreme de secole, naționalitatea. Și tot așa, nici un ajutor financiar nu le va fi de folos pentru a ocupa porțile zăvorâte de noile ocupațiuni, îndărătul cărora, dealtfel, nu-i aștraptă decât moartea etnică...

Să trecem la cel de al doilea factor.

În capitolul unde ne-am ocupat de drepturile etnice ale Aromânilor arătăm că, în momentul de față, puținele drepturi ce le mai au, sunt lipsite de orice garanție juridică și dădeam exemplul Serbiei, care a închis toate școlile și Bisericile românești din Macedonia Sârbească.

Ce putem prevedea că se va întâmpla în viitor?

Judecând după tendințele șoviniste, afișate și neafișate, ale guvernelor din țările balcanice, tendințe care, dealtfel, se situează pe linia naționalismului integral, avem toate motivele să fim îngrijorați pentru drepturile etnice de mâine ale fraților noștri. Ceiace s-a întâmplat cu școlile din Serbia, se poate întâmpla oricând și cu cele din Grecia, Bulgaria și Albania.

Aromânii, prin propriile lor puteri, nu pot impune nimic. Doar de aci de li s-ar putea da o mână de ajutor. Dar fi-va Statul Român de mâine în situația de a putea exercita o protecție eficientă? Cu aceasta trecem la examinarea celui de al treilea factor, care condiționează rezistența etnică a Aromânilor.

Am văzut că atitudinea Statului Român în problema Aromânilor n-a fost determinată de considerațiuni sentimentale și romantice, ci a fost în strânsă legătură cu interesele permanente ale nației. Și adăugăm că așa va fi și în viitor. De aceea, ca să putem întrezări și posibilitățile lui de mâine de a proteja în mod real pe Aromânii din Balcani, trebuie să cunoaștem, înainte de toate, atitudinea sa față de minoritățile din cuprinsul hotarelor sale, aceasta fiind problema centrală ce i se va pune spre rezolvare.

După părerea noastră, nu există decât două soluții cari pot rezolva definitiv problema streinismului din România: *asimilarea*, adică contopirea fizică și sufletească în trupul națiunii române a celor șase milioane de streini; sau eliminarea adică îndepărtarea lor de pe trupul nației române și asvârlirea peste graniță.

Prima soluție, a asimilării, pe lângă că ni se pare foarte greu de tradus în fapt – pentru motive cari nu e locul să le dezvoltăm aci – este și împotriva țelului neamului. *Căci, a asimila încă șase milioane de străini, după atâția câți am înghițit în trecut, înseamnă, fără doar și poate, să ne alterăm într-atâta ființa noastră etnică, încât să-și piardă orice puțință de mântuire.*

Rămâne soluția eliminării, ca cea mai potrivită, cu marile interese ale românismului și pe aceasta, credem noi, că o va adopta Statul național de mâine.

Dar, oricare din aceste două soluții s-ar pune în aplicare, fapt e că și într-un caz și într-altul, politica Statului român față de minorități va fi hotărât potrivit dezvoltării lor etnice.

Dacă aceasta va fi atitudinea Statului nostru în problema streinismului, se pune întrebarea: cu ce autoritate morală va putea pretinde sau impune drepturi etnice pentru Aromânii din Balcani?

Propria sa doctrină naționalistă, nu-l va împiedica de a cere pentru conaționali săi din streinătate, ceea ce el refuza streinilor dela el acasă?

Iată deci, că nici unul din cei trei factori hotărâtori cari condiționează rezistența etnică de viitor a Aromânilor, nu are șanse de a-și găsi împlinire, căci toate realitățile le stau împotriva.

De aceea, răspunsul nostru la întrebarea: dacă mai pot rezista Aromânii în Balcani, nu poate fi decât negativ.

Soluții

Există o axiomă banală: cea mai bună soluție care se poate da într-o problemă cu caracter social este aceea desprinsă din realități. Totuși, foarte des, nesocotim această axiomă și luăm ca îndreptar dorințele noastre, în locul realităților. De aci, o serie de rătăcirii și de deziluzii, care se traduc de regulă, prin crize și catastrofe sociale.

Din această ultimă categorie face parte și una din soluțiile problemei Aromânilor, preconizată de câțiva idealști, cari în neputință de a se obicinu cu ideea părăsirii pentru totdeauna a Macedoniei, *cer rezistență până la capăt, coûte que coûte*, după expresia lor. Firește, noi nu tăgăduim nici partea de frumusețe cuprinsă în această soluție și nici sinceritatea acelor care se cramponează de dânsa. Când ne gândim însă, la urmările ce le poate avea pentru Aromâni, dacă ar fi adoptată, rămânem uluiți de miopia romanticilor noștri idealști! *Căci rezistența până la capăt, înseamnă desnaționalizarea totală a românilor din Peninsula Balcanică, în mai puțin de 50 de ani.*

Convingerea noastră fermă, bazată pe realitățile înfățișate sumar în această broșură, este următoarea: *singura soluție, potrivită cu interesele neamului românesc, care se poate da problemei Aromânilor, este emigrarea lor în Țară.* Cât de firească este această soluție, ne putem da seama și prin faptul că a fost pusă în aplicare, fără discuții prealabile între învățații noștri, ci impusă numai și numai de instinctul de conservare etnică a Aromânilor. Dovada o avem în cele peste 6.500 de familii sosite în țară și în perzistența curentului de emigrare, cu toate piedicile și interzicerile guvernelor noastre.

S-a pus însă întrebarea, dacă emigrarea trebuie făcută dintr-odată, prin lichidarea în acelaș timp a școlilor și Bisericilor noastre de acolo sau dacă nu e mai bine să se efectueze în mod lent, într-un număr de ani oarecare.

După părerea noastră, aducerea dintr-odată în Țară a Aromânilor, ar prezenta avantajul că am avea posibilitatea să încercăm o înțelegere cu Statele balcanice, pentru realizarea unui schimb de populație. Adică, în locul Aromânilor plecați în masă de acolo, să le trimitem, în schimb, pe Grecii, Sârbii, Bulgarii și Albanzii dela noi.

E de prisos să insistăm asupra marelui însemnătate a unui asemenea schimb de populație, atât pentru reușita colonizării Aromânilor cât, și pentru rezolvarea, în parte, a problemei streinismului.

Din nefericire însă, deocamdată, emigrarea generală a Aromânilor nu este cu putință, căci nu sunt toți *pregătiți și hotărâți* pentru a veni în Țară. Înainte de a păși la o lichidare definitivă, e nevoie de o perioadă de pregătire sufletească, deoarece, cu toată mizeria materială și morală ce-o îndură, teama de necunoscut, știrile rele primite de multe ori dela cei din Țară, la cari se adaugă și greutatea de a se despărți de locurile și mormintele scumpe, îi fac pe mulți dintre ei să șovăie.

De aceea, emigrarea lentă este singura posibilă în situația actuală, căci ea ne permite să canalizăm, treptat-treptat, spre Țară, întreaga suflare Aromânească din Peninsula Balcanică.

Vom vedea în capitolul următor, cum înțelegem noi că trebuiește pregătită și organizată această emigrare lentă a Aromânilor.

Pregătirea și organizarea emigrării

Pentru ca emigrarea Aromânilor să se poată efectua în timpul cel mai scurt, orice întârziere fiind dăunătoare și încărcată cu surprize ce pot fi fatale, va trebui să se ia o serie de măsuri oficiale, pe cari le-am clasificat în două categorii:

1. *Măsuri pentru pregătirea emigrării; și*
2. *Măsuri pentru organizarea emigrării.*

În prima categorie intră:

- a) *Propaganda prin școală.* Dacă până acum școlile noastre din Macedonia au pregătit, fără voea lor, emigrarea către Țară a tuturor intelectualilor Aromâni, de acum încolo va trebui să li se dea o asemenea alcătuire, încât să poată împlini rolul unor biurouri de emigrare pentru întreaga populație Aromânească.
- b) *Propaganda pe calea scrisului.* Se vor tipări broșuri, reviste, ziare, atât în limba română cât și în dialectul aromânesc, prin cari se va arăta Aromânilor: mizeria și pericolul ce-i așteaptă, dacă vor continua să rămână mai departe în Macedonia, iar pe de altă parte, fericirea de care se vor bucura venind în țară, unde au de îndeplinit un mare rost național. Deasemenea se vor publica date și imagini asupra Dobrogei și asupra colonizărilor de până acum din Cadrilater.

A doua categorie de măsuri, pentru organizarea emigrării, cuprinde:

- a) *Alcătuirea unui program oficial de colonizare, în care să-și găsească deslegare cele patru probleme esențiale pentru o colonizare serioasă: problema etnică, economică, financiară și apărarea națională.*
- b) *Numirea unei comisiuni pe lângă fiecare consulat român din țările balcanice, care să se ocupe cu centralizarea cererilor pentru emigrare, cu darea tuturor informațiilor necesare și cu îndeplinirea formalităților de plecare spre Țară.*
- c) *Acordarea gratuității pentru transportul emigranților pe S.M.R. și C.F.R. până la locul de colonizare.*

Acestea sunt măsurile generale și urgente pentru pregătirea și organizarea emigrării Aromânilor.

Deși până acum, toți Aromânii cari au emigrat în grup, au fost așezați numai în Dobrogea Nouă, și cu toate că această provincie e departe de a fi românizată, s-au emis totuși câteva păreri noi în legătură cu colonizarea celor cari vor veni în viitor.

Nu ne vom ocupa aici de părerile nesincere ale unora, isvorâte din meschine interese politice de partid și puse în circulație cu scopul de a capta voturile populației bulgare nemulțumită de așezarea Aromânilor în Cadrilater, ci vom examina, doar, propunerile serioase pornite din grijă pentru viitorul nației noastre.

Una din aceste propuneri, asupra căreia se insistă mult și în realizarea căreia se pun mari nădejdi, este aducerea și *colonizarea Aromânilor direct la orașe*, cu scopul de a româniza comerțul și industria, aflate în mâinile străinilor.

A concepe astfel infiltrația Aromânilor la orașe, înseamnă a ignora și supraevalua posibilitățile lor actuale de luptă în această direcție. Căci trebuie să se ție seamă de următoarele realități:

- a) Cei mai mulți dintre Aromânii cari emigrează în Țară, deși sunt dotați cu însușirile necesare unei ascensiuni către îndeletnicirile orășenești, au avut ca ocupații creșterea vitelor, cărvănăritul și industria casnică a țesăturilor.
- b) O parte dintr-înșii, cari se ocupau cu micul comerț și cu meseriile, sunt lipsiți de pregătirea tehnică trebuincioasă, pentru a face față luptei aprige din marile centre urbane.
- c) Marii comercianți și industriași Aromâni, singurii cari pot fi colonizați direct la oraș, nu sunt încă pregătiți și hotărâți pentru emigrare.

E neîndoelnic că în procesul de românizare a orașelor, Aromânii vor juca un rol de frunte. Infiltrația lor, însă, se va produce în mod lent și organic, abia după ce se vor așeza în centrele rurale, singurul mediu unde se pot adapta economiceste în momentul sosirii lor în Țară.

O altă propunere făcută, este aceea de a fi colonizați în centrele minoritare din Bucovina și Ardeal.

Trecând peste obiecțiunea că o asemenea colonizare presupune, înainte de toate, disponibilități de pământ, pe cari Statul nu le are și nici pe cale de expropriere nu și le poate procura, vom releva numai gradul de civilizație înaintat al minorităților de aici în comparație cu acela al maselor aromânești venite din Balcani. Constatarea aceasta este cu atât mai demnă de ținut în seamă, cu cât se știe că Aromânii, dornici de progres, se adaptează cu ușurință formelor de civilizație mai înaintată cu cari vin în atingere.

De aceea socotim că nu e nimerit de a fi colonizați în aceste centre, înainte de a fi epuizat toate posibilitățile de colonizare în Dobrogea.

Din cercetările noastre îndelungate făcute atât asupra regiunilor unde se simte nevoia de colonizare, cât și asupra posibilităților materiale, precum și dintr-o îndeaproape cunoaștere a Aromânilor, am ajuns la convingerea că cel mai potrivit ținut pentru așezarea lor rămâne tot Dobrogea – dela Ecrene și până la gurile Dunării.

Printre motivele principale cari pledează pentru această așezare sunt și următoarele:

1. – Cu toate colonizările efectuate până acum, fie cu daRomâni din Regat fie cu cei din Macedonia, populația românească din cele patru județe cari alcătuiesc Dobrogea se găsește în minoritate față de numărul streinilor. *Din punct de vedere etnic, deci, colonizarea Dobrogei trebuie continuată.*

2. – Pavăza portului Constanța și a podului de peste Dunăre, într-o eventuală agresiune din spre sud, îl constituie cele două județe din Dobrogea Nouă. Pentru a corespunde acestei necesități de apărare națională, județele amintite trebuiesc populate cu locuitori măcar în majoritate de origine românească.

3. – Deși nu avem la îndemână date statistice precise, afirmăm cu deplină certitudine că Statul nostru dispune încă, în Dobrogea de întinse pământuri domeniiale. Pe de altă parte, aceste pământuri se înmulțesc mereu prin exercitarea de către Stat a dreptului de preemțiune asupra proprietăților vândute de turcii cari emigrează, în masă, spre Turcia lui Kemal.

4. – Prin faptul că naționalitățile streine din Dobrogea sunt toate originare din Peninsula Balcanică – cu neînsemnate excepții – așezarea Aromânilor acolo va provoca, în mod natural, emigrarea a acestor străini spre țările lor de origine, ceiace s-a și petrecut în parte, cu turcii și bulgarii. Iar mai târziu, când pregătirea emigrării Aromânilor va fi desăvârșită, se va putea realiza chiar un schimb de populație între Statul nostru și Statele balcanice.

5. – Față de populațiile streine, cu care vin în contact în Dobrogea, Aromânii se prezintă superiori, atât sub raportul civilizației și al culturii, cât și ca rezistență etnică.

6. – Din punct de vedere psihologic, dat fiind că în Dobrogea s-au așezat până acum aproape 30.000 de suflete de Aromâni, continuarea colonizării lor în această regiune va constitui un stimulent în plus pentru generalizarea curentului de emigrare.

Ca încheiere adăugăm: *Dobrogea a fost sortită să fie leagănul de descălecare al Aromânilor în Țara Mumă. Să le îngăduim acest popas al regăsirii și al orientării... Căci nu va trece mult timp și-i vom vedea roind ca niște albine neobosite pe toate drumurile țării, cucerind pas cu pas, tranșeele vieții economice de atâta amar de vreme înstreinate...*

COLOFON

Autorul lucrării I. NICA

Titlul lucrării PROBLEMA AROMÂNILOR

**VARIANTĂ
DIGITALIZATĂ
DE** Editura Predania/
CP 67, OP 13, București
www.predania.ro
tehnoredactor/ Remus Brihac
concept grafic/ Atelieruldegrafica.ro

PREȘTIA